

Publikace o šlechtických rodech

Mašek, Petr: Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha, Argo 2008-2010, 2 svazky, díl 1. A-M, 2008, 688 s., díl 2. N-Ž, 2010, 664 stran

Účelem této knihy dr. Petra Maška, vedoucího oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea, bylo shromáždit maximální množství informací o šlechtických rodech, které žily v českých zemích od pobělohorského období do současnosti. Teritoriálně zahrnuje kniha rody žijící v hranicích dnešního státu, do poloviny 18. století i celého Slezska, do konce monarchie včetně Bílka.

Hlavními zdroji informací byly tituláře, úřední schematismy, soupisy statků, adresáře, historické topografie, dobové soupisy šlechtických rodů, genealogické almanachy a další genealogická literatura. Vzhledem k už tak velkému rozsahu bylo upuštěno od vyobrazení erbů. Ze stejného důvodu nebyly pro sestavení hesel využity všechny možnosti, které nabízejí rozsáhlé genealogické sbírky uložené v archivech. Řada hesel obsahuje jen stručný záznam o nobilitaci, další informace se získat nepodařilo, u mnohých dalších jsou hesla naopak rozvinuta a sledují generace rodu v několika liniích, pakliže tyto žily v českých zemích. Osudy velkých a slavných rodů, u kterých lze odkázat na dostupnou literaturu, jsou uváděny ve zkrácené podobě.

V některých případech byly zahrnuty i rody pouze erbovní, rody užívající titulů a predikátů na základě palatinátů, dokonce i rody jejichž příslušnost ke šlechtickému stavu je na hranicích pochybnosti. Zahrnuty jsou i rody,

kteří získaly šlechtický stav na základě zfalšovaných dokumentů a později jim byly tituly soudně odejmuty. Protože se ovšem tato jména v historických pramenech vyskytují, byly i takové rody zpracovány s tím, že případná pochybnost byla v hesle vyjádřena.

Každé heslo obsahuje užitou literaturu a v případě existence více variant jména i tyto. Všechny predikáty a varianty jsou odkázány v rejstříku.

Celkem bylo zpracováno přes deset tisíc hesel a tento počet lze do budoucna jistě rozšířit.

Redakce

Vyšel nový katalog rukopisů Knihovny Národního muzea

Dragoun Michal: Soupis středověkých rukopisů KNM. Doplnky ke katalogům F. M. Bartoše, J. Vašiči a J. Vajse, Praha, Scriptorium 2011, 634 stran

Nedílnou součástí Národního muzea představuje jeho knihovna. Byla založena současně se vznikem NM a uchovává poklady nevyčísitelné hodnoty. Mezi ně patří i sbírka rukopisů, která obsahuje přes 5600 kodexů a několik tisíc jejich zlomků. Nejstarší rukopisy v muzejní sbírce pocházejí z 11. století, některé z fragmentů jsou ještě starší. Středověké kodexy samozřejmě náležejí k badatelsky nejvíce využívaným.

V určitém protikladu k významu samotné rukopisné sbírky, po Národní knihovně ČR druhé největší v České

republike, je její katalog, který zpracoval F. M. Bartoš v době první světové války a který – přes pozdější vydání několika oborově nebo jazykově zaměřených soupisů – musí odborné veřejnosti sloužit dodnes.

Jedním z mnoha postupných krůčků ke zlepšení tohoto stavu je vydání publikace Michala Dragouna Soupis středověkých rukopisů Knihovny Národního muzea. Doplnky ke katalogům F. M. Bartoše, J. Vašici a J. Vajse, která přináší vědecký popis 126 kodexů, získaných do KNM po dokončení katalogu Bartošova. Mezi nejvýznamnější akvizice náleží Budyšínský rukopis Kosmovy kroniky, v současnosti nejstarší dochovaný rukopis s jejím textem, a tzv. Jenský kodex, sborník husitských textů a obrazových anti-tezí, sestavený na konci 15. století Bohuslavem z Čechtic a zobrazující zesvětštělou a zkaženou středověkou církev v protikladu k ideálům církve doby apoštolské. Bylo by ale nespravedlivé vyzdvihnout jen tyto dva rukopisy, i další obsahují důležitá díla české literatury – texty Jana Husa, Jakoubka ze Stříbra, Petra Chelčického a dalších husitských autorů, polemiku jejich odpůrců, památky středověkého iluminátorského umění, zápisy právní, liturgické, teologické, medicínské a třeba i nejstarší českou kuchařku.

Malá část dluhu splacená odborné veřejnosti vydáním katalogu snad podníká další badatelské využití muzejních rukopisů. A možná i větší zájem o rekatologizaci středověkých kodexů KNM jako celku, protože tato práce je úkolem na lidský život nebo jeho hranice i přesahuje – požadavky kladené na vědecký popis rukopisů se s postupem doby mnohonásobují a tam, kde F. M. Bartošovi v jeho katalogu stačilo pár řádek, by dnes popis mohl vydat i na mnoho stran...

Publikaci vydalo Národní muzeum a Scriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury. Vznik rukopisu financoval grantový projekt Ministerstva kultury, samotné vytištění díla potom umožnil výzkumný záměr Národního muzea.

Redakce

Výstavní projekty Knihovny Národního muzea

Život mezi knihami. Knižní vazby Jindřicha Svobody (ve spolupráci s Moravskou galerií v Brně)

Nová budova Národního muzea, Vinohradská 1, Praha 1, 2. patro

11. 5.–10. 7. 2011

Autor výstavy: PhDr. Hana Karkanová, vedoucí knihovny Moravské galerie v Brně

Celkový počet vystavených sbírkových předmětů: 145 (125 uměleckých knižních vazeb a 20 knihařských tlačišek)

Celkový počet návštěvníků výstavy: 10 526

V květnu roku 2011 byla v Nové budově Národního muzea zahájena výstava brněnského knihvazače Jindřicha Svobody (1909–2001), jehož jméno bylo s českou knižní vazbou spojeno více než sedmdesát let. Jeho tvorba reflektovala všechna skvělá i méně skvělá období české knižní vazby 20. století a výstava v Národním muzeu představila průřez jeho celoživotním rozsáhlým a bohatým dílem, při vši své rozmanitosti

konzistentním a osobitým. Svoboda ideálně spojil starobylé umělecké řemeslo s moderním individuálním uměleckým přístupem. Vycházel z řemeslných tradic knižní vazby, ctil je a úzkostlivě dodržoval, ale zároveň přinesl tomuto oboru tolik inovací, jako málokterý jiný knihař. V jeho dílně vznikaly vazby trvanlivé a vysoce kvalitní po stránce technické, vytříbené a uměřené po stránce výtvarné.

Svobodovo dílo má výtvarné kořeny v pozdní secesi a stylu art deco a vazební techniky obohatil nejnovějšími vynálezy zejména francouzských dílen. Zvládal velmi dobře historické techniky zlacení a slepotisku, jimž ovšem později vymezil nové použití v moderní knižní vazbě. Mnoho inovací přinesla zejména jeho poválečná tvorba. V oblasti dekorace pergamenových vazeb zavedl například jemnou řezbu, provázenou zatřením barevného pigmentu pod povrch, používání okrajů pergamenu s vadami, kazy a otvory. Dalším jeho vynálezem je aplikace barveného, zlaceného a vrstveného japanu na plochu vazby. Dělal experimenty s knihami – objekty, s využitím tzv. „převleků“ na vazbu, v poslední době i s otevřeným šitím knižního bloku, který umožňuje pohled do struktur, držících knihu pohromadě. K vrcholům výstavy patřila třeba unikátní, abstrakcí ovlivněná vazba knihy Pomsta kondorova z roku 1937, Mikuláškovy Ortely a milosti z počátku šedesátých let, nesoucí stopy bruselského stylu, soubor pergamenových vazeb osmdesátých let s rozmanitou výzdobou nebo konvolut vazeb děl E. A. Poa se slepotiskovou a plastickou výzdobou.

V jeho podání však kniha zůstala vždy knihou, zachovávající si všechny své funkce, včetně možnosti číst text. Jindřich Svoboda vycházel důsledně z její grafické podoby a citlivě, ale suverénně a s odvahou ji doplňoval vazbou ve zcela moderním duchu. Zvědavost a chuť k experimentu mu pomohla při vynalézání nových výzdobných technik, výtvarný cit mu zabránil sklouznout do přebujelosti a nevkusu. Otevřenost a vnímavost vůči volnému umění jeho dílo obohacovaly a udržely je svěží. Jeho knihy se vyznačovaly výtvarnou čistotou a vyvarovaly se dekorativnosti, k níž knižní vazba někdy inklinuje. Tato umělecká poctivost a vytříbený výtvarný názor oslovovaly vždy všechny, kteří se v průběhu let se Svobodovými knihami setkávali. Nejinak tomu bylo i na výstavě v Národním muzeu, která se těšila velkému zájmu návštěvníků.

Jádro výstavy tvořila díla z rozsáhlé sbírky Moravské galerie v Brně, ale zastoupeny byly Svobodovy vazby z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, Muzea města Brna, Knihovny Národního muzea, Uměleckoprůmyslového musea v Praze a několika soukromých sbírek. Výstava v Národním muzeu představila nejen tvorbu velké postavy české umělecké knižní vazby 20. století, ale zachytila i dlouhý úsek vývoje tradičního uměleckého řemesla, po staletí neoddělitelně spjatého s knihou, jehož podoba a pozice se v současné době stejně jako celá knižní kultura prudce mění.

PhDr. Hana Karkanová